

Lapsia suojeltava väkivallalta

Rikksentorjuntaneuvoston kannanotto viattomien lasten päivänä 28.12.2013

Suomessa surmattiin runsaan vuoden aikana keväästä 2011 alkaen poikkeuksellisen paljon lapsia. Eniten huomiota sai kahdeksanvuotiaan tytön julma kuolema isänsä ja äitipuolensa käsissä. Kävi ilmi, että työstä oli tehty lukuisia lastensuojeluilmoituksia, ja hän oli ollut myös sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Lapsen tilannetta ei kuitenkaan kyetty arvioimaan oikein, vaan hänet palautettiin huoltajalleen, kuten tiedämme, kohtalokkain seurauksin.

Onneksi lasten väkivaltaiset kuolemat ovat vuonna 2013 palanneet aikaisemmalle, alhaiselle tasolle, jopa alemmaksi. Kun vuosina 2011–2012 yhteensä 22 alle 15-vuotiasta lasta kuoli vanhempansa surmaamana, niin vuodelta 2013 marraskuun loppuun mennessä poliisin tietoon oli tullut vain kaksi henkirikoksena tutkittavaa lapsen kuolemantapausta. Trendi on jo vuosikymmeniä ollut selvästi aleneva. Vielä 1960-luvulla Suomessa surmattiin lapsia väestöön suhteutettuna kaksi ja puoli kertaa enemmän kuin nykyään.

Kuitenkin jokainen kaltoin kohdeltu ja pahoinpidelty, vammautunut tai väkivallan uhrina kuollut lapsi on liikaa. Keinoja väkivallan ehkäisemiseksi on etsittävä ja käytettävä.

Äskettäinen perhesurmien tihentymä käynnisti monia selvityksiä siitä, miten lapsia voitaisiin paremmin suojella ja vakavaa väkivaltaa ehkäistä. Useat viranomaiset alkoivat selvittää, mikä meni vikaan kahdeksanvuotiaan kohdalla, jotta vastaava ei toistuisi. Osa selvityksistä on valmistunut, osa julkaistu ja osa vielä selvityksenäkin kesken.

Rikksentorjuntaneuvoston käsityksen mukaan selvityksissä on tullut esiin monia varteenotettavia esityksiä turvaverkon parantamiseksi, mutta kovin selvää lopullista yhteenvetoa ei ole muodostunut. Fokus puuttuu.

Viattomien lasten päivänä 28. joulukuuta rikksentorjuntaneuvosto haluaa nostaa esiin seuraavat keskeiset kohdat:

1. Lastemme hyvinvoinnin perustaa ei pidä tuhota. Lasten väkivaltakuolemien jyrkkä lasku 1960-luvun tasosta on suurelta osin tulosta yleisten lasten peruspalveluiden, äitiys- ja perhehuollon sekä lastensuojelun rakentamisesta ja toteuttamisesta. Kaikkiin perheisiin ja kaikkiin lapsiin kohdistuvilla palveluilla, kuten neuvoloilla, kouluterveydenhuollolla ja mielenterveyspalveluilla on ollut keskeinen merkitys siinä, että lasten ja heidän vanhempiensa riski ajautua väkivallan vaaraa lisääviin tilanteisiin on pienentynyt.
2. Pitkäjänteinen riskiryhmiin kohdistuva perhetyö on välttämätöntä. Kaikkien lasten peruspalvelujen turvaamisen ohella vaikeuksissa ja riskivähykkeessä olevien perheiden ja lasten tukemiseksi tarvitaan

edelleen erityistoimia. Pitää turvata pitkäjänteinen, tehokas, kotona tehtävä perhetyö. Myös lastensuojelun laitoshoidon tulee olla riittävästi käytettävissä tilanteissa, joissa perhehoito ei ole mahdollista.

3. On turvattava viranomaisyhteistyö ja tiedonkulku lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Lasten suojelemiseksi tarvitaan nykyistä tiiviimpää, avoimempaa ja päättäväisempää viranomaisten välistä yhteistyötä. Tilanteissa, joissa lapsella on suuri riski joutua seurauksiltaan vakavan väkivallan tai kaltainkohtelun uhriksi, on viranomaisten voitava vaihtaa tietoa, joka on välttämätöntä realistisen riskiarvion tekemiseksi ja riittävien suojelutoimien toimeenpanemiseksi. Lasten suojelemiseksi toteutetussa viranomaisyhteistyössä on tärkeää, että kullekin tapaukselle sovitaan vastuuhenkilö, joka tuntee lapsen elämäntilanteen ja kantaa vastuun siitä, että palveluketjussa ei ole katkoksia ja tukitoimenpiteet vastaavat lapsen tarpeita.

4. Väkivallan merkit on tunnistettava paremmin. Perheissä tapahtuva vakava väkivalta jää usein piiloon, jos siitä ei ole selviä ulospäin näkyviä jälkiä. Usein näissäkin tapauksissa on kuitenkin merkkejä, jotka viittaavat väkivallan mahdollisuuteen tai todennäköisyyteen. On huolehdittava siitä, että kaikki lasten kanssa tekemisissä olevat osaavat tunnistaa väkivallan merkit ja tietävät kuinka tällöin tulee toimia.

5. Lapsen oikeuksien on toteuduttava nykyistä paremmin. Surmattu kahdeksanvuotias ei olisi halunnut palata kotiin, mutta ei uskaltanut kertoa, mikä kotona pelotti. On löydettävä parempia keinoja kuulla ja ottaa vakavasti huomioon lapsen oma tahto etenkin tilanteissa, joissa lapsen huoltajien välillä voi olla intressiristiriita.

6. Lastensuojeluun pitää panostaa. Lastensuojelun työntekijöille on turvattava kunnolliset työolot, joilla voidaan parantaa heidän mahdollisuuksiaan puolustaa kaikkein heikoimpien asemaa.

7. Viime kädessä meistä kukin on vastuussa lasten huolenpidosta ja turvallisista olosuhteista. Jokaisen aikuisen tulee ymmärtää tämä vastuu ja myös toimia silloin, kun huoli lapsen tilanteesta syntyy.